

PALOV - O'ZBEK MADANIYATI RAMZIY TUSHUNCHASI SIFATIDA

*Pirmatova Ozoda Saparboyevna,
Urganch davlat universiteti, Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasi katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada o'zbek xalqining milliy taomi hisoblangan palov tushunchasi va ushbu so'zning badiiy asarlarda ramziy ma'nodagi tasviri xususida fikr yuritilgan. Shuningdek, palov tushunchasi va u bilan bog'liq marosimlar, ijodkorlar asarlarida palov tushunchasining talqin etilishi kabi masalalar bayon etilgan. O'zbek adabiyoti asarlarida palovni bosh taom sifatida tilga olishning o'ziga xos jihatlari va ahamiyati haqidagi fikrlar asoslangan.

Kalit so'zlar: Palov, guruch, devzira, milliy taom, marosim, ramziy tushuncha, konsepsiya, mentalitet, mehmondorchilik ramzi.

ПЛОВ КАК СИМВОЛИЧЕСКОЕ ПОНЯТИЕ УЗБЕКСКОЙ КУЛЬТУРЫ

*Пирматова Озода Сапарбоевна,
Ургенчского государственного университета, Старший преподаватель кафедры
методики начального образования*

Аннотация. В статье речь идёт о понятии плов, считающегося национальным блюдом узбекского народа, и символическом изображении этого слова в художественных произведениях. Также описываются такие вопросы, как понятие плова и связанные с ним обряды, трактовка понятия плов в произведениях художников. В произведениях узбекской литературы базируются представления об особой обрядности и важности упоминания плова как основного блюда.

Ключевые слова: плов, девзира, национальное блюдо, символическое понятие, концепция, менталитет, символ гостеприимства.

PLOV - AS A SYMBOLIC CONCEPT OF UZBEK CULTURE

*Pirmatova Ozoda Saparboyevna,
Urganch State University, Senior teacher of the department of primary education methodology*

Annotation. The article deals with the concept of plov, which is considered the national dish of the Uzbek people, and the symbolic representation of this word in works of art. Also, issues such as the concept of pilaf and rituals related to it, the interpretation of the concept of pilaf in the works of artists are described. In the works of Uzbek literature, ideas about the special ceremony and importance of mentioning pilaf as a main dish are based.

Key words: plov, devzira, national dish, symbolic concept, concept, mentality, symbol of hospitality.

Milliy taomlarimizdan biri bo'lgan palovni milliy taomlarning shohi, deb bejizga aytishmaydi. O'zbek xonadonida mehmon palovsiz kuzatilmaydi. Palovqadimdano'zbeklar ongidamilliylikni ifodalovchi konsept sifatida shakllanibbo'lgan. Boshqa millatlar ongida o'zbek deganda, do'ppi, paxta bilan bir qatorda mehmondorchilik ramzi sifatidapalov nomoyon bo'ladi. YuNESKO qo'mitasi 2016-yil2-dekabrda 11- sessiyasida "Palov madaniyati va an'analari" insoniyatning nomoddiy merosi sifatida maxsus ro'yxatga kiritildi. Bu xalqimizning boy madaniy meroslaridan birining xalqaro miqyosdagi yana bir e'tirofidir. Ko'rinadiki, palov tushunchasi va u bilan bog'liq marosimlar, ijodkorlar asarlarida talqin etilishini tadqiq etish filologiya fanining eng dolzarb muammolaridan biridir.

Ma'lumki, turli tillarda oziq-ovqat, ichimliklar, oshxona buyumlarining lingvoga xos belgilari mavjud bo'lib, bu ularning qadimiy kelib chiqishini ta'kidlaydi. Bunday moddiy narsalar boshqa millat vakillari orasida ushbu madaniyatni ifodalovchi ramziy tushunchalarga aylanadi.

A. Vejbiskaya o'zining "Madaniyatlarni kalit so'zlar orqali tushunish" tadqiqotida shunday yozadi: "Har kim biladiki, turli tillarda moddiy madaniyat obyektlari, masalan, maxsus taomlar yoki ichimliklar (ruscha "shi" yoki "kefir" so'zlari) uchun lisoniy-maxsus belgilar mavjud.

Tilga xos so'zlarning mavjudligi, shuningdek, tegishli tildan foydalanadigan madaniyatga xos bo'lgan maxsus urf-odatlar va ijtimoiy institutlarning mavjudligi, shuningdek, ushbu madaniyatda qabul qilingan qadriyatlar tizimining xususiyatlari bilan bog'liq bo'lishi mumkin" [12.8].

Ushbu ish doirasida "oziq-ovqat" konsepsiyasi sohasiga murojaat qilish, birinchi navbatda, u lingvomadaniy hamjamiyatda mavjud bo'lgan vaziyatni to'liq aks ettiruvchi asosiy, universal tushuncha sohaslaridan biri ekanligi bilan bog'liqligi xususida fikr bildiriladi. Oziq-ovqat moddiy madaniyat va turmushning eng qadimgi qatlamlaridan biri bo'lib, tarixiy jihatdan madaniy qadriyatlarning paydo bo'lishi va mavjudligining birinchi sohasini ifodalaydi; inson har kuni ushbu tushuncha bilan ishlaydi, chunki oziq-ovqat jismoniy mavjudlikning eng muhim asosidir.

Yu.S.Stepanov bunday “birlamchi tushunchalar konseptual tizimni qurish uchun eng muhimi”, deb hisoblaydi va dunyoning til tasvirining asosini, uning o‘ziga xosligini tashkil qiladi. Bunday tadqiqotlarning ahamiyatini Ye.V.Belenkoning “Dunyoning milliy til rasmidagi oziq-ovqat mahsulotlari konseptosferasi” ilmiy ishlanmasi ham isbotlaydi, unda qayd etilgan: Palov o‘zbek milliy oshxonasining asosiy tashrif qog‘ozi hisoblanadi. Yuqorida ko‘rsatilganidek, palov tushunchasi, lingvomadaniy, universal tushuncha sohalaridan biri ekanligi xususida bir qator tadqiqot ishlari olib borilgan.

Palov asosiy taom sifatida milliy oshxonaning ramzi sifatida mintaqaviy xilma-xillikda taqdim etilgan. Buni ko‘plab san‘at asarlari matni ushbu konsepsiyaning ko‘p funktsionalligini tasdiqlaydi.

A.Vejbiskaya tadqiqotlarida: “Kalit so‘zlar bizni madaniy qadriyatlar va munosabatlarning butun majmuasining o‘zagiga olib borishi mumkin ..., madaniy jihatdan o‘ziga xos, madaniyatni shakllantiruvchi ssenariylarning butun tarmog‘ini ochib beradi” [12.38-b] deb, yozadi. Palov o‘zbek madaniyatining shunday bir tushunchasiga, shunday qudratli tushunchaga aylanadiki, uning o‘zagi atrofida yangi ma‘no va marosimlar shakllanadi.

Shuni ta’kidlash mumkinki, “palov” tushunchasining o‘zi arxetip va pretsedentga aylanadi. Buni tasdiqlash uchun D.Gudkovning tadqiqotiga murojaat qilaylik, u shunday yozadi: “K.Kasyanovning gipotezasiga ko‘ra, etnik xarakter har bir tashuvchining ongida mavjud bo‘lgan narsa va g‘oyalar majmuasiga asoslanadi. Ma‘lum madaniyat hissiyotlar yoki his-tuyg‘ularning kuchli rang-barang diafazoni bilan bog‘liq. Ushbu obyektlarning har qandayining ongida paydo bo‘lishi u bilan bog‘liq bo‘lgan his-tuyg‘ularning butun rang-barangligini harakatga keltiradi, bu esa, o‘z navbatida, ko‘proq yoki kamroq tipik harakatga turtki bo‘ladi [3.99]. O‘zbek madaniyati va turmush tarzi bilan tanish bo‘lgan har bir kishi uchun bir zumda to‘planadigan assotsiativ turkum uzoq, rang-barang, lekin aniq vektorlidir. Shuning uchun “palov” ko‘p funktsiyali va ko‘p darajali tushunchaga aylanadi. D.Gudkov vektorlarning yo‘nalishini aniqladi, bu esa san‘at asarlari matnida iloji boricha kengroq talqin qilinishi mumkin. K.Kasyanova atamasini iloji boricha kengaytirilgan shaklda qo‘llash maqsadida foydalanamiz: “Obyekt-harakat” zanjiridan tashkil topgan “shaxsning asosiy maxraji”ning bu birligi bundan buyon “shaxs” deganda nazarda tutiladi va ijtimoiy arxetip tushunchasiga ega. Ijtimoiy arxetip oldingi avlodlardan meros bo‘lib, uning ongida og‘zaki bo‘lmagan, ko‘pincha refleksiz darajada mavjud” [3.100].

Biz shuni ta’kidlaymizki, birinchidan, palovni pishirish va “yeyish” jarayoni marosimlar majmuasi bo‘lsa, ikkinchidan, bu o‘ziga xos taom milliy madaniyatning pretsedent obyekti hisoblanadi. Ishonamizki, ana shunday majmuagina ushbu noyob tushunchaning mazmunini yanada oshiradi. D. Gudkov “o‘sha “madaniy obyektlarning (moddiy yoki ma‘naviy olam hodisalari ongida aks ettirilgan) majmuini belgilash zarurligi ko‘rinadi, ular o‘z navbatida milliy xarakter, etnik va milliy xususiyatlarning lingvistik ong, hamda o‘ziga xos xususiyatlarini aks ettiradi, belgilaydi. Bunday narsalarni biz pretsedent deb ataymiz” [3.100]. Ko‘rinib turibdiki, “Pretsedent” tushunchasi uning bevosita maqsadini ham, uning atrofida ma‘lum bir arxetipning shakllanishini ham (odob, xulq-atvor, marosim, so‘z ijodi, obrazli milliy tafakkur nuqtasi va boshqalar)ni o‘z ichiga oladi, A.Vejbiskaya tadqiqotining maqsadini belgilab: “madaniyat tahlili lingvistik semantikaga qodir ekanligini va madaniyatning semantik nuqtayi nazari madaniyat tahlili e‘tibordan chetda qoldirib bo‘lmaydigan narsa ekanligini ko‘rsating” deb yozadi [12.14].

Yana shuni qo‘shimcha qilib o‘tamizki, ushbu konsepsiyadan foydalanish chastotasini turli yo‘llar bilan tahlil qilish orqali – dunyoning milliy manzarasini yaratish, hamda tarixiy va zamonaviy mavzudagi, turli janrdagi badiiy asarlar, O‘zbekistonda istiqomat qilayotgan turli millatlar hamdamualliflari va yozuvchilari palov qiyofasini yaratmasdan turib bo‘lmaydi.

E‘tiboringizni qo‘qonlikshoir Mavlono Mahzunning “Ta’rifi falov” matniga qaratamiz:

Barcha xo‘roklar ichinda rohati jondur falov,

Jumla xo‘roklar sipohi bo‘lsa ul xondur falov.

Bu misrada shoir barcha taomlarning palovning shohi ekanligini ta’kidlab, uni ulug‘lamoqda.

Gar falovni ko‘rsalar farzandlarindur shodmon,

Kishmishu naxud solib yesang-ki, jonodur falov.

Farzandlarimiz palovni tanovul qilish, xursand bo‘lishlari, xususan unga mayiz va no‘xat solib pishirilgan bo‘lsa, bebaho bo‘lishi tasvirlangan.

Bir aziz mehmon kelsa qozonda jo‘shi,

Mehmonni izzatidur, xush saodatdur falov.

O‘zbekchilikda mehmon kelsa, uning hurmati uchun qozon qaynatilib, albatta palov pishirilishi eslatib o‘tilgan.

Suzanni chinni toboqqa, keltirub oldiga qo‘y,

Bir qulub boqg'ay sanga ul, shodu xandondur falov.
Agar uni chinni tavoqqa solib, mehmon oldiga qo'ysang, u mehmonga shodlik baxshida etishi alohida ta'kidlangan.
Xush aziz allomadur, taomlar ichra mo'tabar,
Ul xudo suyagan quliga berdi in'omdur falov.
Palov taomlarning eng mo'tabari, allomasi bo'lganligi bois uni Olloh suygan bandasigagina tanovul qilishni in'om etadi.
Har qayu odamga bermas xoliqi Parvardigor,
Yaxshilarni oldida ikromu-izzatur falov.
Uni Parvardigor hammaga nasibettirmasligi, faqat izzat- ikromga ega yaxshi insonlarga nasibyetishini ta'kidlaydi.
Orzu aylar falovni, qilmog'i oson emas,
Xarji tangasiga bo'lsa, bir damda osondur falov.
Bu taomni tanovul qilishni orzu etish oson emasligi, kimning puli bo'lsa, bu niyatiga yetishishi oson ekanligi alohida ta'kidlanadi.
Ham falov qilgan zamon sirka sepib keltursalar,
Podshoh ham, amiru beku sultondur falov.
Agar palovni tanovul qilish jarayonida unga sirka (g'urob, ya'ni xom uzumdan tayyorlangan sirka) qo'shilsa, u taomlarning ham podshohi, amiri, beku sultoni darajasiga ko'tarilishi tasvirlangan
Asliga boqsang agar, bir durri behmato erur,
Mustofidin yodgori nuri dandondur falov.
Palov asli bahosi yo'q durga teng bo'lib, unda Muhammad payg'ambarimizdan yodgorlik bo'lgan tishlarining nuri jilvalanadi
Yesangiz izzat qiling, ayting durudi behisob,
Shukri Alloh bizlarga, in'omi Rahmondur falov.
Uni tanovul qilganda, Allohga cheksiz salovotlar aytilishi lozimligi uqtiriladi.
Qildi in'om bandalariga xoliqi Parvardigor,
Huri- g'ilomonlar bila jannati Rizvondur falov.
Parvardigor bandalariga palovni in'om etishi huri-parilarbilan birga jannat eshigidan kirish imkonini qo'lga kiritishi ta'kidlanadi.
Jumla arkonini bajo qilsangiz tartib berib,
Shukur aytib qilsang, xo'roki iymondur falov.
Hayot tashvishlarini tartibga solish jarayonida yaratganganga shukur qilganingda, palov taomlar shohi ekanligigaiymoni keltirilishini uqtiradi.
Jum'a kecha kelsa yetim bechoralar termulgusi,
Gar Xudo bersa alarga, shod-u xondondur falov.
Jumakuni kelishi bilan beva- bechoralar Allohning ularni palov yeyishdek shodlikni hadya etishini intizorlik bilan kutishi tasvirlangan.
To'ni yirtiq bo'lsa ham ko'rsa falovni shukr etur,
Beva- bechoralar dardiga darmondur falov.
Kiyimi yirtiq bo'lsa ham palovning darmon bo'lishiga muyassar bo'lishibilan Xudoga shukur etishi ta'kidlangan.
Beva xotunlar gar tobmas bo'lsa ham go'sht- yog'i,
O'ksunub giryon qilurlar, ko'ngli vayrondur falov.
Beva ayollar palov qilishga imkoni bo'lmaganligi bois, o'ksinib, kayfiyati buzilishi
Sabzi-yu yog' - go'sht, guruch solib qaynatsalar,
Titrashib tursa ajoyib bamisoli larzondur falov.
Ro'zg'orda sabzi, go'sht, guruch qaynatilishi lorsillangan palov tayyorlanishidan xabar berishiifodalangan.
Majlis ichra gar o'qulsa Mahzunni aylang duo,
Go'yo xushbo'yliq vajida rayhondur falov.
Majlisdashoirning bu she'rini o'qib, uni duo qilsangiz, palovdan rayhon hidi singaribo'y kelganligini his etasiz,-deb murojaat qiladi,-adib.
Palov o'zbek madaniy ssenariy tizimida o'zining salmoqli o'rnini egallaydi: "Yaxshi odam palovini, yomon odam boshini yeydi" [14.17]. "O'zbek maqol va matallari" to'plamida palov bilan bog'liq allegorik va majoziy ma'nolar berilgan. Bu pol taxtalari va maqolalari inson faoliyatining turli jihatlarini yoki hatto axloqiy me'yorlarga ham tegishli: "Palov yomon bo'lsa, yo guruch, yo no'xat" [14.187] yoki "Amaki palovi toza mahsulotlari bilan mazali" [14.204]. Qizig'i shundaki, badiiy

matnlarda maqol o'z garga bo'lsa-da, ma'nosi o'zgarishsiz qolmoqda. Xullas, Ibrohim Rahim "Hilola" qissasida o'ziga xos variantni keltiradi: "Kelinning palovi mazali bo'ladi, chunki mahsulot yetkazib beradi aka"[10.37]. "Palovga tuz, odamga so'z"[10.207], "Til bilan palov pishirolmaysiz"[10.207] kabilar axloqiy hikmatlar uning o'lchovi tarkibiy qismiga aylanadi. Oybekning "Qutlug' qon" romanida bechora Yormat achchiq-achchiq aytadi: "Qari kelsaosh (palov)ga keladi, yoshkelsa ishga"[8.15].

O'zbek adabiyoti asarlarida palovni bosh taom sifatida tilga olishning o'ziga xos marosimi va ahamiyati nihoyatda yuqori. Mehmonlar qanday dam olishlarini qayd etish uchun taom oxirida palovni eslatish kifoya. Mualliflar umumiy yoki o'ziga xos hodisalarning rasmini mozaika sifatida yig'ish uchun ma'lum hududlarning bo'shliqlari bilan ishlaydigan asarlarni ko'rib chiqish qiziq ekanligi allaqachon ta'kidlangan. Masalan, A.Qodiriyning "O'tgan kunlar" tarixiy romanidagi harakat 1847-yilda Marg'ilonda, Toshkentda sodir bo'ladi. Demak, A.Qodiriy: "Mehmonlar palovni yeb bo'lgach, xayrlashib ketishdi"[2.39], "palovdan so'ng darhol jo'nab ketishdi" deb ta'kidlaydi. Taomning oxirini yeb bo'lgandan keyingi odat zamonaviy mualliflarning asarlarida saqlanib qolgan. Idishning yog'liligini isbotlash uchun ma'lum odat mavjud. A.Qahhor "Sinchalak" qissasida raisning xulq-atvorida an'anaviy odatlarga u berish jarayoni quyidagicha tasvirlanadi: "Palov yeb, etikning qo'njiga qo'llarini arta boshladi" [9.107-b]. Ayni paytda hamvodiya palovni yeb bo'lgach, laganni choy yoki qaynoq suv solib chayqab ichib qo'yish odati bor bo'lib, bu jarayon savob sifatida qaraladi. Ibrohim Rahimning "Men senga quyoshni beraman" romanida yerni quritish uchun unumdor bo'lmagan yer tashlab ketilgani o'zbek desant qo'shinlari haqida palov o'choqqa sinonimga aylanadi. Uydagi kechki ovqatni, butun oila yig'ilib, onaning: "Agar dasturxoniga osh suzilsa, laganning tubini ko'rinmaguncha boshingni ko'tarma"[10. 225] degan nasihatini eslashimiz bejiz emas.

Raul Mir-Haydarovning o'tgan asrning 90-yillaridagi korrupsiya haqida hikoya qiluvchi "Xitoy imperatori qiyofadoshi" qissasida palovboylarning sevimli taomlaridan birisifatidayil davomida ularning dasturxoniga ko'rk berib turishini ta'kidlab shunday deydi: "Meni Ergash aka yubordi, u sizni Saritosh mahallasida kutmoqda. Shoshiling, palovo'z vaqtida tayyor bo'lsin" [4.132]. Ziyofatda oxirgi taom palov bo'lgani uchun undan so'ng ular doimo birgalikdako'k choyni ichishadi: "Palovni yeb, xitoyko'k choyni ichishadi" [4.164].

Palov to'qlik hayot belgisi, mezoni, u farovonlikning o'ziga xos boshlanish nuqtasidir. Xullas, Mirmuhsinning "Chotqol yo'lbarisi" romanida "hayot ustasi" bo'lgan Hazratov o'z aforizmini o'shanda o'z rahbarlari bilan baham ko'radi: "Kuniga bir chimdim ovqat bilan qanoat qilasan, baribir, palov bo'lsa, uning o'rni boshqacha"[5.330]. Palov asosiy milliy taom bo'lib, Hamid G'ulomning "Cho'l binafshalari" romanidagi Rahim bobo cholning e'tirozlari "Qadimdan ma'lumki, chindan ham o'lsang yaxshisi palovdan" [15.268] degan hiyla-nayrangdir, ya'ni zavqdan Suxrob Muhamedov "Jangoh kuyining tushida" nomli xotiralarida: "Har kuni palov yemay, to'yib-to'yib yotolmaysan" [7.59] metaforasini keltiradi. Bu gapdan farqli o'laroq, Sohiba Abdullayevaning "Ateistlar sayyorasi" fantastik hikoyasidan misol keltirish mumkin, unda tanazzulga uchragan ichkilikboz Jurova bugungi kunning yagona taomi sifatida "kechagi palov" qoldiqlarini nafrat bilan eslaydi. Palov issiq, "issiqlik" bilan iste'mol qilinishi kerak bo'lgan taomning o'lchoviga aylanadi. Palov umuman ovqatni ifodalaydi. Oybekning "Qutlug' qon" romanida Shoqosim shunday xulosa qiladi: "Qishda kambag'allarga chopon, to'shak, palov" [8.111].

Palov shu qadar ko'p qirrali tushunchaki, palov ma'lum vaqt davomida pishirilganligi sababli, vaqt kategoriyasiga aylanadi. Mirmuhsinning "Xo'jand qal'asi" romanida voqea Chingizxon tomonidan Movarounnahr shaharlarini bosib olgan davrda, ya'ni XIII asrda sodir bo'ladi. Amudaryo ustidagi ko'priq qurilishi aholi tomonidan ne'mat sifatida qabul qilinadi: "Endi ko'prikdan o'tib, Xo'jandga oshpaz palov pishirmasdan yetib borasan" [4.78]. Vaqtni bunday idrok etish qahramon mentalitetining ko'rsatkichidir va bu tasodifiy emas.

Tog'ay Murodning "Ot kishnagan oqshom" hikoyasida Ziyodulla kal zamon va makonni o'ziga xos tarzda idrok etadi: "Uyimiz olisda. Tarlonni olib, qaytib kelgunimcha, palovni ikki marta pishirish mumkin bo'ladi" [11.28]. Muallif o'z qahramonining milliy tafakkurining turg'unligini ta'kidlaydi. Ibrohim Rahimning "Hilola" hikoyasida palov yana tushunchalar markazida, ijobiy markaz sifatida namoyon bo'lib, personajlar suhbat salbiy xarakterga ega: "Bunday suhbatda palov pishmaydi" [10.79]. Palov (uni tayyorlash tezligi) xuddi shu hikoyada qahramonlarga aylanish tezligining ko'rsatkichi uchun o'xshashlikka aylanadi: "u TU104 ga ucha oladi. Palovingiz pishguncha, u allaqachon Moskvada bo'ladi" [10.46].

Palov "Non va tuz"dek yaqinlik yoki xiyonat kabi tushunchalar o'rnini bosuvchi ifoda sifatidamunosabatlarning o'ziga xos metaforasiga aylanadi. Odil Yoqubovning "Ulug'bek xazinasi" tarixiy romanida Eshonmavlona Muhiddinnishunday tasvirlaydi: "O'g'lingiz Zargaron bu murtad bilan

bir tovoqdan palov yedi” [13.231]. R. Mir-Haydarovning zamonaviy qissasida birinchi kotib va yosh aspirant oʻrtasida metaforik suhbat keltirilgan boʻlib, kelajakdagi hayot tarzini mustahkamlash uchun Moskvada turli millat vakillaridan tanishlarni koʻpaytirishni, ular bilan aloqanikengaytirishni tavsiya qilib, unishunday izohlaydi: “Sizning oʻqiganlar bilan doʻstlashishingizni istayman, lekin ular bir necha avlod aspirantlari kabi jamiyat qozonida qaynamagan va oshxonada palov qoʻyilgan qozon yonida gʻoyib boʻlib ketishmagan” [6.94]. Tabiiyki, bu matnda “palovli qozon” sof milliy jamoa tushunchasini ifodalab, metafora hosil qilmoqda.

Palov bajarilgan ishning metaforasiga, har qanday jarayonning oʻlchoviga aylanadi. Bu milliy mentalitet uchun juda sodda va tushunarli. Masalan, Oybekning “Qutlugʻ qon” romanida sudxoʻr bogʻning obod boʻlib, moʻl hosil berishini qayd etib, suhbatdoshiga fikrini sodda, ammo tushunarli shaklda ifodalaydi: “Bu yerda hamma narsa tayyor, xoʻjayin palov pishirgan, siz shunchaki ovqatlanishingiz kerak” [8.278]. Palov har qanday tugallangan ish uchun yashirin metaforadir (palov - dasturxonadagi oxirgi taom). S. Ayniyning “Qullar” romanida bu tushuncha kolxozchilar oʻrtasidagi tanishuvdagi bir dalil boʻlib: “Men xotinim bilan kun boʻyi ishlayman, Xoja Nazar esa hech narsa qilmayapti, keyin issiq palovga keladi va bir vaqtning oʻzida uchta qoʻlini tovoqqa uzatadi” [1.343]. Yashirin taqqoslash ham xuddi shunday shaklda bayon etiladi. S. Ayniyning “Qullar” romanida 1927-1933 yillardagi voqealar tasvirlangan boʻlib, unda oʻshanda kolxozlarda ilk traktor va ozod qilingan traktorchi ayollar paydo boʻlgan. Rulda oʻtirgan ayolning oʻzini odatdagiday tutishidan hayratda qolganligi, sof milliy qiyosga sabab boʻldi: “Men traktorni ayvon ostiga qoʻyib, palov pishirgandek, qoʻllarimni latta bilan artib, xotirjam tushdim, goʻyo sigir sogʻayotgandek” [1.336]. Palov uchun shu qadarkoʻp maʼnoli tushuncha ifodalaganki, XX asrning 20-yillari voqealari haqidagi romanlarda u majoziy maʼno ifodalab, tushunarli tarzda ijtimoiy hayot formulasiga aylanadi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, palovoʻzbek xalqi hayotining muhim bir madaniy belgisini ifodalaydi. Ushbu taom oʻzbek xalqining sevib tanovul qiladigan taomlaridan boʻlgani bois taom bilan bogʻliq turli xil urf-odatlar mavjud, palov oʻzbeklarda toʻqlik belgisi hisoblanadi. Shuningdek, badiiy asarlarda ramziy maʼnolarda ifodalangan, metafora hosil qilgan. Palov maʼlum vaqt davomida pishirilganligi sababli, ijodkorlar talqinida vaqt kategoriyasiga aylanadi. “Maqol va matallar” toʻplamida palov bilan bogʻliq allegorik va majoziy maʼnolar berilgan. Demak, palovni pishirish va “yeyish” jarayoni marosimlar majmuasi boʻlsa, ikkinchidan, bu oʻziga xos taom milliy madaniyatning pretsedent obyekti hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- Ayniy S. Qullar.- Toshkent: Gʻ. Gʻulom, 1987. B. 343
Abdulla Qodiriy. Oʻtgan kunlar.-Toshkent: Gʻ. Gʻulom, 1982, 39
Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации . –М.:2003. С.99
Mirmuhsin, Xoʻjandqalʼasi, Toshkent, 1991. B.78
Mirmuhsin. Chotqol yoʻlbarsi.-Toshkent, 1985, B. 330
Мир-Хайдаров Р. Двойник китайского императора. В кн: Р. Мирхайдаров. Налево пойдешь – коня потеряешь. – М.: СП. 1990, С. 94
Muhammedov S.I. Iv snax melodii Djangoxa\ Zvezda Vostoka, 1995. N 11-12, С. 59
Oybek. Qutlugʻ qon- Toshkent: Gʻ. Gʻulom, 1980. B.15
Qahhor A. Sinchalak,- Toshkent, 1989, B. 107
Rahim I. Hilola.- Toshkent. Badiiy adabiyot. 1977, B. 37
T. Murod . Ot kishnagan oqshom . T-Toshkent, 2008. B.28
Вежбиская А. Понимание культуры через посредство ключевых слов. –М., 2001. С.38
Yoqubov O. Ulugʻbek hazinasini.-Toshkent: Gʻ. Gʻulom, 1994. B. 231
Oʻzbek xalq maqollari.-Toshkent: Fan 1978, B. 17
Gʻulomov H. Choʻl binafshalari.- Toshkent: Badiiy nashriyot, 1979. B. 268